

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 12 listopada 2021 r.

Pozycja 58

POSTANOWIENIE

z dnia 26 października 2021 r.

Sygn. akt SK 84/20

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Rafał Wojciechowski – przewodniczący
Piotr Pszczółkowski
Jakub Stelina
Wojciech Sych
Andrzej Zielonacki – sprawozdawca,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 26 października 2021 r., skargi konstytucyjnej spółki [...] z o.o. z siedzibą w T. o zbadanie zgodności:

art. 17 pkt 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) w zakresie, w jakim:

- a) „wskutek rozwoju judykatury przepis ten poddaje pod wyłączną właściwość sądów okręgowych jedynie roszczenia niemajątkowe[,] podczas gdy gramatyczna i celowościowa wykładnia normy prawnej poddaje pod wyłączną właściwość sądów okręgowych roszczenia, których podstawą jest ochrona praw niemajątkowych i ewentualne dochodzenie wraz z nimi roszczeń majątkowych związanych z ochroną tychże praw niemajątkowych”,
- b) „przepis ten nie wskazuje katalogu praw majątkowych i niemajątkowych, od którego zależy rozpoznanie sprawy przez właściwy sąd”

– z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 26 kwietnia 2018 r. (data nadania), spółka [...] z o.o. z siedzibą w T. (dalej: skarżąca) zarzuciła niezgodność art. 17 pkt 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.; dalej: k.p.c.) z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji w zakresie, w jakim:

a) „wskutek rozwoju judykatury przepis ten poddaje pod wyłączną właściwość sądów okręgowych jedynie roszczenia niemajątkowe[,] podczas gdy gramatyczna i celowościowa wykładnia normy prawnej poddaje pod wyłączną właściwość sądów okręgowych roszczenia, których podstawą jest ochrona praw niemajątkowych i ewentualne dochodzenie wraz z nimi roszczeń majątkowych związanych z ochroną tychże praw niemajątkowych”;

b) „przepis ten nie wskazuje katalogu praw majątkowych i niemajątkowych, od którego zależy rozpoznanie sprawy przez właściwy sąd”.

1.1. Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującym stanem faktycznym:

Skarżąca wniosła o zasądzenie od swojego poprzedniego pełnomocnika, A.S. (dalej: pozwana), kwoty 15 000 zł wraz z odsetkami za bezpodstawne i niezgodne z prawem zamknięcie drogi do złożenia skargi konstytucyjnej.

Wyrokiem z 28 kwietnia 2016 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy w M. oddalił powództwo skarżącej. Orzekający sąd wskazał, że ewentualną podstawę prawną roszczeń powoda stanowią art. 23 i art. 24 w związku z art. 448 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (ówczesnie: Dz. U. z 2016 r. poz. 380, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.). Zdaniem sądu, pozwana – w toku postępowania – obaliła domniemanie bezprawności działania i w konsekwencji nie ponosi odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych skarżącej. Skarżąca od powyższego orzeczenia wniosła apelację.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 15 września 2017 r. (sygn. akt [...]) apelację oddalił.

1.2. Zdaniem skarżącej art. 17 pkt 1 k.p.c. nie precyzuje, które prawa mają charakter majątkowy, a które takiego charakteru nie mają. Prowadzi to do dowolności w klasyfikowaniu spraw przez sądy i rozpatrywania spraw przez sądy rejonowe, zamiast przez właściwe sądy okręgowe w sytuacji, gdy żądanie pozwu wynika z prawa niemajątkowego.

1.3. Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 16 września 2019 r. skarżąca została wezwana do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej m.in. przez udokumentowanie daty: doręczenia skarżącej wyroku Sądu Okręgowego z 15 września 2017 r., wystąpienia przez skarżącą z wnioskiem, o którym mowa w art. 44 ust. 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (obecnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK), oraz udokumentowanie daty doręczenia poprzedniemu pełnomocnikowi skarżącej rozstrzygnięcia organu samorządu radcowskiego wyznaczającego go jako pełnomocnika z urzędu.

1.4. W piśmie procesowym z 2 października 2019 r. (data nadania) skarżąca ustosunkowała się do powyższego wezwania.

1.5. Postanowieniem z 15 stycznia 2020 r., sygn. Ts 70/18, OTK ZU B/2020, poz. 296, Trybunał Konstytucyjny odmówił nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu, stwierdzając, że skarga została wniesiona po upływie terminu, o którym mowa w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK. W uzasadnieniu tego postanowienia Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że zwolnienie z obowiązku reprezentowania skarżącej przez pierwszego pełnomocnika, jak i wyznaczenie kolejnego nie miało wpływu na bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej.

1.6. W zażaleniu z 27 stycznia 2020 r. (data nadania) na powyższe postanowienie skarżąca zarzuciła Trybunałowi błędne uznanie, że skarga konstytucyjna została wniesiona po upływie przepisanej terminu.

Zdaniem skarżącej art. 44 ust. 3 pkt 1 u.o.t.p.TK, odczytywany łącznie z art. 118 § 1 k.p.c., powinien być rozumiany w ten sposób, że o dalszym biegu terminu wniesienia skargi decyduje dokonanie zawiadomienia pełnomocnika o jego ustanowieniu przez sąd, a nie przez okręgową radę adwokacką lub radę okręgowej izby radców prawnych. Podkreśla ona, że zgodnie z art. 117³ § 2 k.p.c., organ wyznaczający pełnomocnika zawiadamia o tym fakcie sąd, który dopiero następnie ustanawia go pełnomocnikiem. W związku z powyższym – w ocenie skarżącej – skoro jej pełnomocnikowi nie doręczono orzeczenia sądu, o którym mowa powyżej, to w konsekwencji nie mogło nastąpić wznowienie biegu zawieszzonego terminu.

Niezależnie od powyższego – zdaniem skarżącej – uznanie, że zmiana pełnomocnika z urzędu nie ma wpływu na bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej, prowadzi do pozbawienia jej prawa, o którym mowa w art. 79 Konstytucji. Wskazała również, że nie miała wpływu na czas trwania procedury zmiany pełnomocnika.

1.7. Postanowieniem z 22 lipca 2020 r., sygn. Ts 70/18, OTK ZU B/2020, poz. 297, Trybunał Konstytucyjny uwzględnił zażalenie skarżącej i nadał skardze konstytucyjnej dalszy bieg. W uzasadnieniu Trybunał wskazał, że „Zagadnienie wpływu zmiany pełnomocnika z urzędu na bieg terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej było dotychczas przedmiotem nielicznych orzeczeń Trybunału. Z ich analizy wynika, że stanowisko Trybunału odnośnie powyższej kwestii jest niejednolite. Zdaniem Trybunału zachodzące wątpliwości wymagają zbadania na etapie rozpoznania merytorycznego sprawy”.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich, w piśmie z 24 września 2020 r. (znak: IV.510.50.2020.KP), poinformował, że nie zgłasza udziału w niniejszym postępowaniu.

3. Prokurator Generalny, w piśmie z 9 grudnia 2020 r. (sygn. akt PK VIII TK 130.2020), wniósł o umorzenie postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

4. W imieniu Sejmu, stanowisko w sprawie zajął Marszałek Sejmu, który w piśmie z 22 lutego 2021 r. (znak: BAS-WAK-1907/20) wniósł o umorzenie postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

5. W piśmie procesowym z 15 marca 2021 r. skarżąca wskazała, że bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej powinien być liczony od dnia, w którym adwokat ustanowiony pełnomocnikiem dla wnioskodawcy miał rzeczywistą możliwość wniesienia środka procesowego. Ponadto skarżąca podniosła, że nie ma prawnego obowiązku uprawdopodobnienia lub wykazania niekonstytucyjności przepisów czy wykazania istniejącej (dominującej) linii orzecznictwa w określonej sprawie.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Uwagi wstępne.

1.1. Trybunał Konstytucyjny przypomina, że skarga konstytucyjna stanowi środek ochrony konstytucyjnych wolności lub praw, którego rozpatrzenie uwarunkowane zostało spełnieniem szeregu przesłanek, wynikających z art. 79 ust. 1 Konstytucji, a uszczegółowio-

nych w przepisach ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

1.2. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego merytoryczne rozpoznanie zarzutów sformułowanych w skardze konstytucyjnej jest uzależnione od spełnienia wszystkich warunków jej dopuszczalności. Składu Trybunału rozpoznającego sprawę *in merito* nie wiąże stanowisko zajęte na etapie kontroli wstępnej w postanowieniu o przekazaniu skargi konstytucyjnej do rozpoznania merytorycznego lub postanowieniu o uwzględnieniu zażalenia skarżącego na postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej. Choć skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu, w ramach którego Trybunał bada to, czy odpowiada ona warunkom formalnym i czy nie jest oczywiście bezzasadna, to jednak zakończenie tego etapu formalnej weryfikacji skargi nie wyłącza dalszej oceny warunków jej wniesienia, dokonywanej na kolejnym etapie postępowania sądowo-konstytucyjnego. Przekazanie skargi konstytucyjnej po zakończeniu jej wstępnej kontroli do rozpoznania przez odpowiedni skład Trybunału nie przesądza więc ostatecznie o dopuszczalności jej merytorycznego rozpatrzenia. Trybunał, rozpoznając taką sprawę, nie jest związany stanowiskiem zajęтым na etapie wstępnego rozpoznania. Kontrolując istnienie pozytywnych przesłanek procesowych oraz brak przesłanek ujemnych, może również dojść do wniosków odmiennych niż te, które zostały uprzednio wyrażone w postanowieniu wydanym na etapie wstępnego rozpoznania konkretnej skargi konstytucyjnej (zob. np. postanowienia TK z: 28 maja 2003 r., sygn. SK 33/02, OTK ZU nr 5/A/2003, poz. 47; 21 marca 2006 r., sygn. SK 58/05, OTK ZU nr 3/A/2006, poz. 35; 1 marca 2010 r., sygn. SK 29/08, OTK ZU nr 3/A/2010, poz. 29; 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13, OTK ZU nr 3/A/2015, poz. 35; 18 grudnia 2018 r., sygn. SK 25/18, OTK ZU A/2018, poz. 82 i 3 grudnia 2020 r., sygn. SK 27/17, OTK ZU A/2020, poz. 68).

W pierwszej kolejności należało rozstrzygnąć czy rozpatrywana skarga konstytucyjna wniesiona została w terminie trzech miesięcy od dnia doręczenia spółce [...] z o.o. z siedzibą w T. (dalej: skarżąca) prawomocnego wyroku.

2. Termin wniesienia skargi konstytucyjnej.

2.1. W postanowieniu z 15 stycznia 2020 r., sygn. Ts 70/18, OTK ZU B/2020, poz. 296, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że rozpatrywana skarga konstytucyjna została wniesiona po upływie 100 dni od doręczenia skarżącej ostatecznego orzeczenia, a zatem z przekroczeniem terminu określonego w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK. Trybunał Konstytucyjny przyjął bowiem, że zmiana pełnomocnika, już po doręczeniu prawidłowo ustanowionemu pełnomocnikowi z urzędu wyroku wraz z uzasadnieniem, nie ma wpływu na zmianę początku biegu terminu złożenia skargi konstytucyjnej wobec braku ku temu podstaw w art. 44 ust. 3 u.o.t.p.TK. Zwolnienie z obowiązku reprezentowania skarżącej przez pierwszego pełnomocnika, jak i wyznaczenie kolejnego nie miało wpływu zatem na bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej.

Postanowieniem z 22 lipca 2020 r., sygn. Ts 70/18, OTK ZU B/2020, poz. 297, Trybunał Konstytucyjny uwzględnił jednak zażalenie skarżącej i nadał skardze konstytucyjnej dalszy bieg. Odnosząc się do wpływu zmiany pełnomocnika z urzędu na bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej, Trybunał Konstytucyjny uznał, że kwestia ta wymaga zbadania na etapie rozpoznania merytorycznego sprawy.

2.2. Zagadnienie wpływu zmiany pełnomocnika z urzędu na bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej było dotychczas przedmiotem nielicznych orzeczeń Trybunału i było traktowane w niejednolity sposób.

Pod rządami ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: u.TK z 1997 r.), Trybunał Konstytucyjny przyjął, że zmiana pełnomocnika z urzędu skutkuje zawieszeniem terminu wniesienia skargi konstytucyjnej, a po ustaniu przyczyny zawieszenia termin ten biegnie dalej, a nie od początku (zob. postanowienia TK z: 19 czerwca 2013 r., sygn. Ts 168/12, OTK ZU nr 5/B/2013, poz. 490, 2 października 2013 r., sygn. Ts 168/12, OTK ZU nr 5/B/2013, poz. 491 oraz 1 grudnia 2015 r., sygn. Ts 81/15, OTK ZU nr 6/B/2015, poz. 701). Zgodnie z obowiązującym wówczas art. 48 ust. 2 u.TK z 1997 r. „W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej, skarżący może zwrócić się do sądu rejonowego jego miejsca zamieszkania o ustanowienie dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego. Do czasu rozstrzygnięcia przez sąd wniosku nie biegnie termin przewidziany w art. 46 ust. 1”.

Wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 293; dalej: u.TK z 2015 r.), wstrzymanie biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej zostało uregulowane w art. 66 ust. 3 i 4 tej ustawy następująco: „W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej skarżący może złożyć do sądu rejonowego swojego miejsca zamieszkania wnioski o ustanowienie dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu, na podstawie przepisów o postępowaniu cywilnym. (...) Złożenie wniosku (...) wstrzymuje bieg terminu do wniesienia skargi. Wznowienie biegu tego terminu następuje pierwszego dnia po dniu: 1) doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go pełnomocnikiem skarżącego; 2) uprawomocnienia się postanowienia sądu o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego; 3) doręczenia skarżącemu postanowienia oddalającego zażalenie na postanowienie o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego”.

W ustawie z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1157; dalej: u.TK z 2016 r.) w art. 49 ust. 2 powrócono do regulacji z u.TK z 1997 r., zgodnie z którą termin wniesienia skargi konstytucyjnej ulega zawieszeniu do czasu rozstrzygnięcia przez sąd wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Ustawa o TK z 2016 r. została uchylona przez u.o.t.p.TK, w której powtórzono regulację z u.TK z 2015 r. dotyczącą zawieszenia terminu wniesienia skargi konstytucyjnej w sytuacji złożenia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

W wyroku z 20 listopada 2019 r., sygn. SK 6/18, OTK ZU A/2019, poz. 62, który zapadł w innej sprawie skarżącej, Trybunał Konstytucyjny rozpatrywał kwestię wpływu zmiany pełnomocnika z urzędu na bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej. Trybunał stwierdził, że u.o.t.p.TK *expressis verbis* nie reguluje tego zagadnienia. Materia ta nie jest także regulowana w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.; dalej: k.p.c.), który może być odpowiednio stosowany w postępowaniu przed Trybunałem w zakresie nieuregulowanym w u.o.t.p.TK. Zwrócił też uwagę, że Sąd Najwyższy (dalej: SN) przyjmuje, że złożenie przez pełnomocnika wniosku o zwolnienie go od obowiązku zastępowania strony pozostaje bez wpływu na bieg terminów procesowych (Trybunał wskazał na postanowienie SN z 20 grudnia 2000 r., sygn. akt V CKN 1687/00, Lex nr 548819). Ponadto Trybunał uznał, że „W obecnym stanie prawnym istnieje jedna tylko przyczyna wstrzymania biegu terminu złożenia skargi konstytucyjnej – złożenie przez potencjalnego skarżącego wniosku do sądu rejonowego o ustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu (...). Regulacji tej – jako wyjątku od zasady ogólnej (...) – nie można interpretować rozszerzająco. Występujące w niniejszej sprawie argumenty natury faktycznej (a zwłaszcza brak winy skarżącej i jej aktualnego pełnomocnika w niedotrzymaniu ustawowego terminu) nie mogą w tym wypadku przełamać braku podstawy prawnej do zawieszenia biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej”. W konsekwencji Trybunał Konstytucyjny postanowił umorzyć postępowanie ze względu na niedochowanie terminu wniesienia skargi konstytucyjnej. Pogląd ten Trybunał powtórzył w postanowieniach wydanych również w sprawie skarżą-

cej z 5 grudnia 2019 r., sygn. Ts 9/18, OTK ZU B/2020, poz. 161 i 20 kwietnia 2020 r., sygn. Ts 9/18, OTK ZU B/2020, poz. 162.

2.3. Zgodnie z art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK „Skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu 3 miesięcy od dnia doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia”.

Z kolei art. 44 ust. 1, 2 i 3 u.o.t.p.TK stanowi, że „W zakresie sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej oraz zażalenia na postanowienie o odmowie nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu, a także reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem istnieje obowiązek zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego, chyba że skarżącym jest sędzia, prokurator, adwokat, radca prawny, notariusz, profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych. (...) W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej, skarżący może złożyć do sądu rejonowego swego miejsca zamieszkania wniosek o ustanowienie dla siebie adwokata lub radcy prawnego z urzędu. (...) Złożenie wniosku (...) wstrzymuje bieg terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej. Wznowienie biegu tego terminu następuje pierwszego dnia po dniu: 1) doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go pełnomocnikiem skarżącego; 2) uprawomocnienia się postanowienia sądu o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego; 3) doręczenia skarżącemu postanowienia oddalającego zażalenie na postanowienie o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego”.

W sytuacji złożenia przez skarżącego wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu nie jest wymagana ciągłość terminu złożenia skargi – termin ten bowiem ulega zawieszeniu, o czym stanowi art. 44 ust. 3 zdanie pierwsze u.o.t.p.TK. Zgodnie z art. 36 u.o.t.p.TK w zakresie nieuregulowanym w u.o.t.p.TK, do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy k.p.c. Z powodu braku w u.o.t.p.TK odrębnej regulacji dotyczącej sposobu obliczania terminu wniesienia skargi konstytucyjnej, termin ten – na podstawie odesłania z art. 165 § 1 k.p.c. powinno się obliczać w sposób przewidziany w art. 114 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.; dalej: k.c.). Stanowi on, że jeżeli termin jest oznaczony w miesiącach, a ciągłość terminu nie jest wymagana, za miesiąc przyjmuje się 30 dni. W związku z tym, z dniem złożenia we właściwym sądzie wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, trzymiesięczny termin wniesienia skargi traktuje się tak, jakby od samego początku był terminem 90-dniowym.

2.4. Wprowadzony przez ustawodawcę obowiązek zastępstwa skarżącego przez profesjonalnego pełnomocnika – adwokata lub radcę prawnego w postępowaniu sądowokonstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej oznacza co do zasady, że skuteczne wniesienie skargi konstytucyjnej wymaga skorzystania z pomocy prawnej adwokata lub radcy prawnego (tzw. przymus adwokacko-radcowski). W tym celu skarżący może wybrać adwokata lub radcę prawnego, udzielając mu pełnomocnictwa szczególnego (art. 53 ust. 2 pkt 3 u.o.t.p.TK) albo w razie „niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej” – ubiegać się o ustanowienie dla siebie adwokata lub radcy prawnego z urzędu (art. 44 ust. 2 u.o.t.p.TK). Skarżący, który jest sędzią, prokuratorem, adwokatem, radcą prawnym, notariuszem, profesorem lub doktorem habilitowanym nauk prawnych nie musi korzystać z pomocy prawnej profesjonalnego pełnomocnika w postępowaniu sądowokonstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej (art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK).

Procedura wyznaczania adwokata lub radcy prawnego z urzędu oraz związana z tym kwestia zawieszenia terminu wniesienia skargi konstytucyjnej były i są uregulowane w ustawach określających organizację oraz tryb postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sposób niepełny. Kwestia wpływu zmiany pełnomocnika z urzędu na bieg terminu wniesienia

sienia skargi konstytucyjnej nie jest jednak uregulowana ani w u.o.t.p.TK, ani w k.p.c., którego przepisy stosuje się odpowiednio do postępowania przed Trybunałem w zakresie nieuregulowanym w u.o.t.p.TK (art. 36 u.o.t.p.TK).

W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej, skarżący może złożyć do sądu rejonowego swego miejsca zamieszkania wnioski o ustanowienie dla siebie adwokata lub radcy prawnego z urzędu (art. 44 ust. 2 u.o.t.p.TK). Osoba fizyczna dołącza do wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o swoim stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Oświadczenie sporządza się według wzoru ustalonego przez Ministra Sprawiedliwości (art. 117¹ § 1 zdanie pierwsze i drugie k.p.c. oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 kwietnia 2010 r. w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, Dz. U. z 2015 r. poz. 526). Sposób wykazania „braku możliwości” sfinansowania pełnomocnika we własnym zakresie przez osoby prawne i inne podmioty posiadające zdolność prawną nie jest kodeksowo uregulowany i w praktyce następuje na podstawie dokumentów specyficznych z uwagi na formę prawną danego podmiotu.

Jeżeli sąd uzna udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie za „potrzebny” (art. 117 § 5 zdanie pierwsze k.p.c.), uwzględnia wnioski i zwraca się o wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych (art. 117³ § 1 k.p.c.). Następuje to w formie doręczenia odpisu postanowienia. Właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych na podstawie przepisów wewnętrznych wyznacza konkretnego pełnomocnika niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie dwóch tygodni, zawiadamiając o tym sąd (art. 117³ § 2 zdanie pierwsze k.p.c.). W zawiadomieniu właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych wskazuje imię i nazwisko wyznaczonego adwokata lub radcy prawnego oraz jego adres do doręczeń (art. 117³ § 2 zdanie drugie k.p.c.). Zawiadomienie w tej sprawie jest doręczane również wyznaczonej osobie, ze wskazaniem przedmiotu umocowania (sygnatury akt sądowych) oraz imienia, nazwiska i adresu mocodawcy (w wypadku osób prawnych: nazwy i adresu siedziby) i zobowiązaniem do pilnego kontaktu z mocodawcą. Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego (art. 118 § 1 k.p.c.).

Biorąc pod uwagę obowiązujące przepisy prawne, Trybunał Konstytucyjny w niniejszym składzie podziela pogląd wyrażony w postanowieniu z 5 października 2015 r., sygn. Ts 137/14, OTK ZU B/2016, poz. 9, że „procedura powołania pełnomocnika z urzędu dla strony jest dwuetapowa. Pierwsza faza obejmuje złożenie przez stronę wniosku o ustanowienie dla niej pełnomocnika oraz rozpoznanie tego wniosku przez sąd, w świetle przesłanek określonych w art. 117 k.p.c., a kończy się wydaniem postanowienia sądu w przedmiocie ustanowienia pełnomocnika z urzędu. W przypadku uwzględnienia przez sąd wniosku o ustanowienie pełnomocnika kolejny etap rozpoczyna się od przekazania odpisu postanowienia o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu właściwej okręgowej radzie adwokackiej (lub radzie okręgowej izby radców prawnych) i obejmuje wyznaczenie konkretnej osoby na pełnomocnika strony. Powstanie pełnomocnictwa z urzędu następuje zatem z chwilą zakończenia ostatniej, wskazanej wyżej fazy” (tak też postanowienie SN z 2 marca 2012 r., sygn. akt I UZ 40/12, OSNP nr 9-10/2013, poz. 119).

Z tego powodu pełnomocnik wykazuje swoje uprawnienie do występowania przed Trybunałem postanowieniem sądu o przyznaniu skarżącemu prawa do bezpłatnej pomocy prawnej oraz zawiadomieniem o wyznaczeniu przez samorząd zawodowy.

Co do zasady, adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd jest obowiązany zastępować stronę do prawomocnego zakończenia postępowania (art. 118 § 2 k.p.c.), czyli – w wypadku skarg konstytucyjnych – podczas ich wstępnej kontroli oraz rozpoznawania

merytorycznego. Ustanowiony pełnomocnik może jednak wyjątkowo „z ważnych przyczyn” wnosić o zwolnienie od obowiązku zastępowania strony (art. 118 § 3 zdanie pierwsze k.p.c.). Sąd, zwalniając adwokata lub radcę prawnego, zwraca się jednocześnie do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych o wyznaczenie innego adwokata lub radcy prawnego (art. 118 § 3 zdanie drugie k.p.c.).

2.5. Ustawodawca w u.o.t.p.TK przewidział, że złożenie wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu w postępowaniu sądowokonstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej wstrzymuje bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej (art. 44 ust. 3 zdanie pierwsze). Unormował również, kiedy następuje wznowienie biegu terminu (art. 44 ust. 3 zdanie drugie pkt 1, 2 i 3). Rozstrzygnięcia wymagało zatem, czy brak wyraźnego uregulowania wpływu zmiany pełnomocnika z urzędu na bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej powinien być interpretowany jako brak podstawy prawnej do zawieszenia biegu tego terminu, czy jako sytuacja wymagająca zastosowania takich reguł wykładni, które umożliwią wzięcie pod uwagę wszystkich kolidujących wartości.

Trybunał Konstytucyjny w niniejszym składzie nie podziela poglądu wyrażonego w wyroku o sygn. SK 6/18, że w obecnym stanie prawnym istnieje jedna tylko przyczyna wstrzymania biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej, tj. złożenie przez skarżącego wniosku o ustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu. Przewidziana w art. 44 ust. 3 zdaniu pierwszym u.o.t.p.TK przyczyna zawieszenia biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej musi być rozumiana szerzej i obejmować również zmianę pełnomocnika z urzędu spowodowaną wystąpieniem przez niego do sądu z wnioskiem o zwolnienie go od obowiązku zastępowania skarżącego, jak to miało miejsce w niniejszej sprawie.

Przyjęty przez polskiego ustrojodawcę model skargi konstytucyjnej z jednej strony służy zapewnieniu hierarchicznej zgodności systemu prawa, a eliminacja z obrotu niekonstytucyjnych rozstrzygnięć indywidualnych następuje w ramach regulacji skutków orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o niekonstytucyjności. Jej jurydyczna konstrukcja jest w związku z tym nietypowa, ponieważ – w przeciwieństwie do innych środków prawnych przysługujących jednostce – zakłada kwestionowanie nie aktu stosowania prawa (ostatecznego rozstrzygnięcia), lecz normy prawnej stanowiącej jego podstawę prawną. Z drugiej strony skarga konstytucyjna służy ochronie konstytucyjnych wolności i praw, gdyż prowadzi do derogacji tych norm prawnych, które są niezgodne z konstytucyjnymi normami prawnymi statuującymi wolności i prawa człowieka. Wreszcie pamiętać należy, że art. 79 Konstytucji statuuje prawo do skargi konstytucyjnej.

Brak zawieszenia biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej w sytuacji wystąpienia przez pełnomocnika z urzędu do sądu z wnioskiem o zwolnienie go od obowiązku zastępowania skarżącego prowadzi do pozbawienia konstytucyjnego prawa do skargi konstytucyjnej. Prawo to, jak już wskazano, statuuje art. 79 zamieszczony w rozdziale II Konstytucji, w którym unormowano wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela. Prawo do skargi konstytucyjnej można rozpatrywać w dwóch płaszczyznach: materialnej i procesowej. Konstytucja gwarantuje każdemu prawo podmiotowe do skargi konstytucyjnej, o czym świadczy treść art. 79 ust. 1 Konstytucji („Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji”). Jednocześnie prawo do skargi konstytucyjnej jest prawem instrumentalnym wobec wolności i praw chronionych przez Konstytucję i może być analizowane jako środek ochrony tych wolności i praw. Znajduje to wyraz w umieszczeniu prawa do skargi w podrozdziale rozdziału II Konstytucji, zatytułowanym „Środki ochrony wolności i praw”. W art. 79 ust. 1 Konstytucji unormowano, że

zasady wnoszenia skargi konstytucyjnej są określone w ustawie. Odesłanie uregulowania zasad wnoszenia skargi konstytucyjnej w ustawie nie oznacza jednak, że ustawodawca może dowolnie je normować. Zarówno art. 79 Konstytucji, jak i inne jej przepisy ograniczają swobodę ustawodawcy, w szczególności: art. 79 Konstytucji wyznacza zakres podmiotowy i przedmiotowy skargi konstytucyjnej, art. 32 Konstytucji zakazuje nierównego albo dyskryminującego potraktowania dostępu do skargi konstytucyjnej, art. 2 Konstytucji w połączeniu z preambułą nakazuje tak uregulować zasady jej wnoszenia, by skarga konstytucyjna była efektywnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Przepisy te mają silne uzasadnienie aksjologiczne, ponieważ ich celem jest ochrona takich wartości jak np. godność człowieka, wolność, dobro wspólne, sprawiedliwość, legalizm oraz rzetelność i sprawność działania organów władzy publicznej.

Wykładnia przepisów ustawowych odnoszących się do zasad wnoszenia skargi konstytucyjnej musi zatem uwzględniać przepisy i wartości konstytucyjne, które wyznaczają prawny i aksjologiczny fundament skargi konstytucyjnej rozumianej jako prawo podmiotowe i środek ochrony konstytucyjnych wolności i praw. W szczególności nie można zaakceptować sytuacji, gdy skarżący nie ze swojej winy zostaje pozbawiony prawa do skargi konstytucyjnej, ponieważ ustawodawca nie unormował wpływu zmiany pełnomocnika z urzędu, spowodowanej wystąpieniem przez adwokata lub radcę prawnego do sądu z wnioskiem o zwolnienie go od obowiązku zastępowania skarżącego, na bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej.

2.6. Odnosząc te ustalenia do niniejszej sprawy, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że skarżąca jako ostateczne orzeczenie w sprawie wskazała wyrok Sądu Okręgowego w K. z 15 września 2017 r. (sygn. akt [...]), który został jej doręczony 6 listopada 2017 r., a więc tego dnia rozpoczął bieg trzymiesięczny termin wniesienia skargi konstytucyjnej.

Z pisma procesowego skarżącej z 2 października 2019 r. (data nadania) wynika, że 20 listopada 2017 r., wystąpiła ona z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej, a więc 13 dni po doręczeniu jej ostatecznego orzeczenia. Oznacza to, że tego samego dnia nastąpiło zawieszenie biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej.

Pismo Okręgowej Izby Radców Prawnych w K. (znak: [...]), wyznaczające imiennie radcę prawnego w sprawie skarżącej, zostało doręczone pełnomocnikowi 29 stycznia 2018 r. Następnego dnia nastąpiło więc wznowienie biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej. Pełnomocnik ten wystąpił z wnioskiem do sądu rejonowego o zwolnienie z obowiązku sporządzenia skargi konstytucyjnej. Postanowieniem z 13 lutego 2018 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy w T. postanowił zwolnić wyznaczonego pełnomocnika z obowiązku sporządzenia skargi konstytucyjnej. Z tym dniem bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej ponownie uległ zawieszeniu. Od 30 stycznia do 12 lutego 2018 r. upłynęło 14 dni.

Pismo Okręgowej Izby Radców Prawnych w K. (znak: [...]), wyznaczające imiennie radcę prawnego w sprawie skarżącej, zostało doręczone kolejnemu pełnomocnikowi 15 marca 2018 r., co oznacza, że następnego dnia nastąpiło wznowienie biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej. Zatem zawieszenie biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej trwało od 13 lutego 2018 r. do 15 marca 2018 r.

Skarga konstytucyjna została skierowana do Trybunału Konstytucyjnego 26 kwietnia 2018 r., tzn. po upływie 68 dni (suma okresów biegu terminów wniesienia skargi konstytucyjnej, tj. 13 dni od 6 listopada do 20 listopada 2017 r., 14 dni od 30 stycznia do 12 lutego 2018 r. i 41 dni od 16 marca do 25 kwietnia 2018 r.). Zachowany został zatem termin wniesienia skargi konstytucyjnej.

Nieuwzględnienie zawieszenia biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej od 13 lutego 2018 r. do 15 marca 2018 r. oznaczałoby zgodę na osłabienie ochrony konstytucyjnych wolności i praw za pomocą skargi konstytucyjnej, a więc byłoby sprzeczne z aksjologią

Konstytucji. Z tego powodu Trybunał Konstytucyjny przyjął, że zmiana pełnomocnika z urzędu spowodowana zwolnieniem go przez sąd wstrzymuje bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej, przy czym wstrzymanie biegu terminu wniesienia skargi konstytucyjnej następuje z dniem wydania przez sąd postanowienia o zwolnieniu wyznaczonego pełnomocnika z obowiązku sporządzenia skargi konstytucyjnej. Jeżeli zatem pełnomocnik z urzędu zwróci się – na podstawie art. 118 § 3 k.p.c. – do sądu z wnioskiem o zwolnienie go od obowiązku zastępowania skarżącego, to bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej ulega zawieszeniu w dniu uwzględnienia przez sąd tego wniosku, a nie w dniu jego wniesienia. W przeciwnym razie pełnomocnik mógłby wydłużać sobie termin wniesienia skargi konstytucyjnej do czasu rozpatrzenia jego wniosku. Samo złożenie wniosku o zwolnienie od obowiązku zastępowania skarżącego nie zwalnia pełnomocnika z obowiązku zastępowania skarżącego. O zwolnieniu od obowiązku zastępowania skarżącego decyduje bowiem sąd.

3. Przedmiot zaskarżenia i wzorce kontroli.

3.1. Interpretacja art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 53 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.t.p.TK prowadzi do wniosku, że przedmiotem skargi konstytucyjnej mogą być tylko takie przepisy ustawy lub innego aktu normatywnego, które były podstawą prawną ostatecznego orzeczenia sądu lub organu administracji publicznej. W skardze konstytucyjnej nie można skutecznie kwestionować zgodności z Konstytucją przepisów ustawy lub innego aktu normatywnego bez wcześniejszego ich zastosowania w konkretnej sprawie skarżącego. W konsekwencji skarżący może uczynić przedmiotem zaskarżenia wyłącznie przepisy zastosowane w jego sprawie, które były podstawą prawną ostatecznego rozstrzygnięcia przez sąd lub organ administracji publicznej (zob. wśród wielu, postanowienia TK z: 17 listopada 1999 r., sygn. SK 17/99, OTK ZU nr 7/1999, poz. 168; 6 lipca 2005 r., sygn. SK 27/04, OTK ZU nr 7/A/2005, poz. 84; 29 listopada 2010 r., sygn. SK 8/10, OTK ZU nr 9/A/2010, poz. 117; 28 lipca 2015 r., sygn. SK 14/14, OTK ZU nr 7/A/2015, poz. 119 oraz 11 kwietnia 2018 r., sygn. SK 24/17, OTK ZU A/2018, poz. 17).

3.1.1. Przedmiotem skargi konstytucyjnej mogą być tylko takie przepisy, które po pierwsze – stanowią normatywną podstawę wydanego w sprawie skarżącego ostatecznego orzeczenia sądu lub organu administracji, po drugie – których treść normatywna stanowi przyczynę naruszenia określonych w Konstytucji wolności lub praw przysługujących skarżącemu. Innymi słowy – przedmiotem badania Trybunału Konstytucyjnego są nie akty stosowania prawa, a więc orzeczenia lub ostateczne decyzje zapadłe w indywidualnych sprawach, lecz akty normatywne, na podstawie których rozstrzygnięcia te zostały wydane. Trybunał Konstytucyjny jest powołany do orzekania w sprawach zgodności z Konstytucją aktów normatywnych, w celu wyeliminowania z systemu prawnego przepisów niezgodnych z Konstytucją. Nie leży natomiast w kompetencji Trybunału Konstytucyjnego kontrola prawidłowości ustaleń sądów (organów administracji publicznej) ani sprawowanie kontroli sposobu wykładni obowiązujących przepisów, ich stosowania lub niestosowania przez sądy (organy administracji publicznej) orzekające w indywidualnych sprawach (zob. postanowienia TK z: 19 października 2004 r., sygn. SK 13/03, OTK ZU nr 9/A/2004, poz. 101; 30 czerwca 2008 r., sygn. SK 15/07, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 98, 2 grudnia 2010 r., sygn. SK 11/10, OTK ZU nr 10/A/2010, poz. 131; 17 maja 2017 r., sygn. SK 7/16, OTK ZU A/2017, poz. 42 i 5 czerwca 2019 r., sygn. SK 29/18, OTK ZU A/2019, poz. 28).

3.1.2. Ustawodawca nałożył na skarżącego m.in. obowiązek określenia kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją (art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK).

3.2. Skarga konstytucyjna jest – zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji – środkiem ochrony konstytucyjnych wolności i praw. To znaczy, że w trybie skargi konstytucyjnej nie można kwestionować każdego naruszenia Konstytucji, lecz tylko takie, które dotyka konstytucyjnych praw i wolności. W związku z tym wzorcem kontroli w postępowaniu wszczętym skargą konstytucyjną może być jedynie przepis konstytucyjny statuujący owe wolności i prawa jednostki.

3.2.1. Przepisy, z których wynikają zasady konstytucyjne, tylko wyjątkowo mogą być punktem odniesienia kontroli inicjowanej skargą konstytucyjną. Może to mieć miejsce bądź wówczas, gdy skarżący z zasad tych wywodzi wolności lub prawa, które nie zostały ujęte w innym przepisie ustawy zasadniczej, bądź wówczas, gdy przywołuje zasady ustrojowe w związku z przepisem statuującym wolności lub prawa konstytucyjne celem wzmocnienia o dodatkowe argumenty zarzutu naruszenia tych ostatnich.

3.2.2. Skarżący powinien wskazać, które konstytucyjne wolności lub prawa skarżącego, i w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK) oraz uzasadnić zarzut niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego ze wskazanymi konstytucyjnymi wolnościami lub prawami skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK).

3.3. Zgodnie z art. 17 pkt 1 k.p.c. „Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia”.

Skarżąca kwestionuje zgodność z Konstytucją art. 17 pkt 1 k.p.c. w zakresie, w jakim:

a) „wskutek rozwoju judykatury przepis ten poddaje pod wyłączną właściwość sądów okręgowych jedynie roszczenia niemajątkowe[,] podczas gdy gramatyczna i celowościowa wykładnia normy prawnej poddaje pod wyłączną właściwość sądów okręgowych roszczenia, których podstawą jest ochrona praw niemajątkowych i ewentualne dochodzenie wraz z nimi roszczeń majątkowych związanych z ochroną tychże praw niemajątkowych”;

b) „przepis ten nie wskazuje katalogu praw majątkowych i niemajątkowych, od którego zależy rozpoznanie sprawy przez właściwy sąd”.

Zdaniem skarżącej kwestionowany art. 17 pkt 1 k.p.c. poddaje pod wyłączną właściwość sądów okręgowych jedynie sprawy o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe z wyjątkiem taksatywnie wymienionych spraw. Przepis ten jednak nie precyzuje, które prawa mają charakter majątkowy, a które takiego charakteru nie mają. Powoduje to dowolność klasyfikowania tychże spraw przez sądy, w szczególności w zakresie częstego kwalifikowania żądania pozwu jako roszczenia majątkowego, nie bacząc przy tym na fakt, że żądanie pozwu wynika z prawa niemajątkowego. W konsekwencji dana sprawa, która powinna być rozpatrywana przez właściwy sąd okręgowy, jest rozpatrywana przez sąd rejonowy. W ten sposób strona zostaje pozbawiona wskazanego w art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji prawa do rozpatrzenia sprawy przez właściwy sąd.

4. Niedopuszczalność merytorycznego rozpoznania zarzutów skarżącej.

4.1. Rekonstrukcja normatywnej podstawy wydanego w sprawie skarżącej ostatecznego orzeczenia sądu wymaga przypomnienia, że skarżąca wniosła od swojego pełnomocnika (dalej: pozwana) o zasądzenie kwoty 15 000 zł wraz z odsetkami za bezpodstawne i niezgodne z prawem zamknięcie drogi do złożenia skargi konstytucyjnej.

Wyrokiem z 28 kwietnia 2016 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy w M. oddalił powództwo skarżącej. Orzekający sąd wskazał, że ewentualną podstawę prawną roszczeń po-

woda stanowią art. 23 i art. 24 w związku z art. 448 k.c. Zdaniem sądu pozwana – w toku postępowania – obaliła domniemanie bezprawności działania i w konsekwencji nie ponosi ona odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych skarżącej. Skarżąca od powyższego orzeczenia wniosła apelację. Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 15 września 2017 r. apelację oddalił. W uzasadnieniu sąd okręgowy wskazał, że naruszenie prawa do sądu jako tzw. prawa gwarancyjnego może spowodować naruszenie prawa osobistego w rozumieniu art. 23 k.c. Jednakże strona dochodząca z tego tytułu zadośćuczynienia winna wskazać, jakie konkretne dobro osobiste zostało w ten sposób naruszone. Skarżąca nie dopełniła tego obowiązku i z tego powodu jej powództwo zostało oddalone jako pozbawione uzasadnionych podstaw.

4.2. Z opisanego stanu faktycznego sprawy wynika jednoznacznie, że art. 17 pkt 1 k.p.c. w zakresie, w jakim jest kwestionowany, nie był podstawą orzeczeń wydanych w sprawie skarżącej. Żądanie pozwu skarżącej dotyczyło zasądzenia określonej kwoty i nie wskazywało, jakie konkretne dobro osobiste zostało naruszone. Skarżąca kwestionuje zatem w istocie zgodność z Konstytucją normy ustawowej w podanym przez siebie rozumieniu, a nie normę, która przesądziła o właściwości sądu rejonowego w jej sprawie.

4.3. Skarżąca przy formułowaniu normy mającej być przedmiotem kontroli Trybunału powołuje się na „rozwój judykatury”, ale w żaden sposób tego rozwoju nie przedstawia, nie powołuje się na sposób stosowania art. 17 pkt 1 k.p.c., nie przytacza żadnych orzeczeń SN, sądów powszechnych czy też poglądów wyrażonych w doktrynie. Przedstawiona przez skarżącą interpretacja art. 17 pkt 1 k.p.c. ma charakter subiektywny i jest oparta wyłącznie na jednostkowym rozstrzygnięciu jej sprawy. Skarżąca powołuje się również na wykładnię językową i celowościową, ale nie przedstawia żadnego rozumowania, które potwierdzałoby przedstawiony wynik wykładni. Nie zwraca jednak zupełnie uwagi na skutki, jakie w zakresie wykładni art. 17 pkt 1 k.p.c. wywiera art. 16 k.p.c., który wprowadza domniemanie właściwości sądów rejonowych, co niewątpliwie oddziałuje na przepisy o właściwości sądów okręgowych, wykluczając w szczególności ich rozszerzającą interpretację. Naruszenie art. 16 k.p.c., polegające na tym, że sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu jest sąd okręgowy, powoduje nieważność postępowania (zob. J. Gudowski, uwagi do art. 16, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, Lex i E. Stefańska, uwagi do art. 16, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I, Art. 1-477 (16)*, red. M. Manowska, Warszawa 2021, Lex).

4.4. Ponadto skarżąca nie przedstawiła treści prawa do sądu. W szczególności nie wyjaśniła w ogóle, jak należy rozumieć prawo do sądu właściwego czy też wymóg sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy.

Trybunał Konstytucyjny przypomina, że prawo do sądu zostało wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji, który przewiduje, że „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”. Konstytucyjne prawo do sądu obejmuje w szczególności: prawo dostępu do sądu, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem; prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności; prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd; oraz prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawę (zob. m.in. wyroki TK z: 24 października 2007 r., sygn. SK 7/06, OTK ZU nr 9/A/2007, poz. 108; 21 lipca 2009 r., sygn. K 7/09, OTK ZU nr 7/A/2009, poz. 113; 16 listopada 2011 r., sygn. SK 45/09, OTK ZU nr 9/A/2011, poz. 97; 26 listopada 2013 r., sygn. SK 33/12, OTK ZU nr 8/A/2013, poz. 124).

W wyroku z 9 czerwca 1998 r., sygn. K 28/97, OTK ZU nr 4/1998, poz. 50, Trybunał podkreślił, że prawo do sądu oznacza dla ustawodawcy obowiązek ustanowienia regulacji prawnej, która zapewni rozpatrzenie sprawy przez sąd, na żądanie zainteresowanego. Stanowisko to zostało rozwinięte w postanowieniu z 14 listopada 2007 r., sygn. SK 53/06, OTK ZU nr 10/A/2007, poz. 139. Trybunał wyjaśnił, że „prawo do rozpatrzenia sprawy przez właściwy sąd”, jako jedno z konstytucyjnych praw jednostki, obejmuje obowiązek ustawodawcy ukształtowania właściwości sądów w taki sposób, aby każdej ze „spraw” przypisany był jakiś sąd, tak by żadna z nich nie pozostawała poza kognicją organów sprawujących wymiar sprawiedliwości.

Skarżąca nie podniosła, że zarzucane naruszenie prawa do sądu, mające polegać na rozpoznaniu jej sprawy w pierwszej instancji przez sąd rejonowy stanowi naruszenie praw wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji, takich jak prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji sądu czy stosowanej przez sąd procedury, która zgodnie z wymogami sprawiedliwości proceduralnej powinna być adekwatna do przedmiotu rozpoznawanej sprawy (zob. wyroki TK z: 10 czerwca 2008 r., sygn. SK 17/07, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 78 i 29 stycznia 2013 r., sygn. SK 28/11, OTK ZU nr 1/A/2013, poz. 5).

Trybunał Konstytucyjny w niniejszej sprawie przypomina również, że konstrukcja skargi konstytucyjnej przyjęta w prawie polskim wyklucza merytoryczne rozpoznanie skargi, której zarzuty dotyczą postępowania organów orzekających w sprawie, koncentrują się na wykazaniu błędnego zastosowania zaskarżonego przepisu przez te organy czy wykazaniu innych uchybień, do których doszło w procesie wydawania rozstrzygnięcia. Przeciwno tego typu naruszeniom nie służy ochrona realizowana w trybie skargi konstytucyjnej (zob. postanowienie TK z 24 listopada 2009 r., sygn. Ts 171/08, OTK ZU nr 1/B/2010, poz. 24). Trybunał, będący sądem prawa, nie prowadzi postępowania w celu samodzielnego wyjaśnienia stanu faktycznego i dokonania subsumpcji, a także – nie koryguje okoliczności ustalonych w postępowaniu przed sądem, z którego orzeczeniem skarżący wiąże naruszenie przysługujących mu praw lub wolności określonych w Konstytucji. Dokonywana przez Trybunał kontrola zgodności aktów normatywnych z Konstytucją nie jest rozpoznaniem sprawy w kolejnej instancji sądowej (zob. np. postanowienia TK z: 28 lutego 2012 r., sygn. SK 27/09, OTK ZU nr 2/A/2012, poz. 20; 13 października 2008 r., sygn. SK 20/08, OTK ZU nr 8/A/2008, poz. 146; a także wyrok TK z 1 lipca 2008 r., sygn. SK 40/07, OTK ZU nr 6/A/2008, poz. 101).

4.5. Podsumowując, kwestionowana regulacja w interpretacji skarżącej nie była podstawą ostatecznego orzeczenia w jej sprawie, a ponadto skarżąca nie wskazała, iż doszło do naruszenia przysługujących jej wolności lub praw określonych w Konstytucji, tak jak wymaga tego art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 u.o.t.p.TK. Wystąpienie ze skargą konstytucyjną musi wiązać się z przestrzeganiem określonych wymogów posługiwania się tym instrumentem ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Niespełnienie tych wymogów uniemożliwia skuteczne wszczęcie postępowania przed Trybunałem, niezależnie od okoliczności faktycznych i prawnych sprawy, na tle której skargę wniesiono. W konsekwencji Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że niniejsza skarga konstytucyjna nie spełnia wymogów warunkujących jej merytoryczne rozpoznanie i w związku z tym zachodzi konieczność umorzenia postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

Z przedstawionych względów Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.